

14. Un per tots i tots per un

Edat

a partir de 4 anys

Durada

60 minuts o dues sessions de 30 minuts

Grup

de 15 a 20 participants

Materials

1 full de paper per persona, llapis, dos trossos de paper d'embalar d'1 x 3 m, materials de pintura (cera, trempes, aquarel·les), tisores, cola

Espai

exterior

Matèries

ciències naturals i socials, educació artística

Conceptes clau

éssers vius, biodiversitat, comunitat, bosc, funcions del bosc, recursos biològics

Altres conceptes

sòl, dependència del medi, animal, planta, humitat, benestar, biodiversitat com a recurs

Procediments i valors

observació, atenció, anàlisi, classificació, síntesi, pintura, dibuix; apreciació, reflexió

Objectius

L'activitat pretén ajudar a:

- estimular l'observació
- reconèixer la gran diversitat de formes, colors i olors que componen un bosc
- afavorir la descoberta de les coses positives que ofereix el bosc, incloent-hi les seves funcions ecològiques
- mostrar la natura com a font d'inspiració per a la creació artística.

Activitat

En una primera fase els nois i noies fan una sortida a un espai natural per descobrir-lo activament; en la segona confeccionen un trencaclosques mural a partir dels dibuixos que la seva observació els ha inspirat.

Informació

El bosc és una part essencial del patrimoni de la humanitat, és l'ecosistema terrestre que té una estructura més complicada.

Probablement ha estat aquesta complexitat la que ha intrigat i fascinat l'ésser humà. Endinsar-se en un bosc és com **capbussar-se en el món de la percepció multisensorial**, és rebre una pluja de sensacions, és sorprendre's per cada una de les manifestacions singulars de la naturalesa i gaudir alhora d'un conjunt ple d'harmonia.

La peça fonamental del bosc és l'arbre, que disposa de les seves arrels, tronc i branques com a sistema de suport i transport, i de la seva capçada de fulles distribuïdes de manera que puguin aprofitar la llum del sol i l'aigua disponible. La llum que deixen passar les capçades permet la vida al sotabosc, a les lianes, herbes, bolets, falgueres, molses, arbusts i altres vegetals que també conviuen amb els arbres.

Aquest conjunt vegetal és el refugi, lloc de cria i font d'alimentació de moltes espècies animals: ocells, mamífers, petits insectes o microorganismes que trituren la fullaraca. La fusta viva, la morta i la podrida mantenen una fauna variadíssima.

El bosc ens dóna l'oportunitat de **viure experiències positives de contacte amb la natura**: podem sorprendre'ns davant de la forma suggerent d'una fulla d'arbre, l'olor de la terra humida, el color d'una flor, el so del cant d'un ocell, la frescor sota l'ombra d'un arbre centenari, la dolçor d'una cirereta d'arboç o d'una móra, o la incomprendible silueta d'una roca erosionada.

Però cal comprendre que **el bosc presta uns serveis que van molt més enllà del gaudi personal**: forma i protegeix el sòl, reté l'aigua i ajuda a evitar esllavissaments i riuades, renova l'aire, atrapa la pols, millora la qualitat de l'aigua que filtra el seu sòl, frena el vent, fa ombra, evapora gran quantitat d'aigua i genera un microambient més fresc que el clima del seu voltant. A més, produeix fusta, llenya, resina, bolets, pinyes i fruits, i proporciona caça i pastures. El bosc és un element positiu d'estabilitat en el paisatge i, alhora, indicador i garantia de benestar. **És un bé molt valuós que cal respectar i gestionar correctament per continuar gaudint de tots els avantatges que comporta la seva existència.**

Desenvolupament pas a pas

Preparació

1. Confeccioneu un full de paper per a cada nen, on s'especifiqui la **llista de tot allò que hauran de cercar** durant la sortida. Cal

localitzar objectes que tinguin diferents característiques. Una llista possible seria:

- alguna cosa que està creixent
- alguna que ens sorprèn
- alguna amb una olor molt agradable
- alguna de molt antiga
- alguna d'humida
- alguna que camina
- alguna que mai no ha estat viva
- alguna que creiem que hi és, però que no podem veure
- alguna que aquesta nit no hi serà
- alguna que uneix
- alguna que separa
- alguna que no sabem què és
- alguna que respira
- alguna que hi és però que no hi hauria de ser
- alguna de color vermell
- alguna més baixa que tu
- alguna que escalfa

i així totes les característiques que us semblin convenients. És important que a l'hora de confeccionar la llista tingueu presents els trets del lloc que voleu estudiar i del grup de participants. També pot ser útil no donar aquesta llista de cop, sinó fraccionadament.

2. Talleu dues tires de paper d'embalar blanc de la mateixa mida (1 x 3 m) per fer el trencaclosques. Prepareu-lo de la manera següent:
 - **Dibuixeu**, en una de les tires de paper, **el mateix nombre de peces que nois i noies hi participen**. Les peces han d'estar encaixades unes amb altres i tenir el contorn irregular com les dels trencaclosques. L'altra tira de paper serà el suport on posteriorment anireu enganxant les peces.
 - **Retalleu les peces ordenadament tenint la precaució de numerar-les per la part de darrere**. Poseu també el número a la tira de sota, en l'espai aproximat damunt del qual anirà col·locada cada peça retallada. Això us facilitarà molt el muntatge posterior del trencaclosques.
3. Prepareu l'instrumental per dibuixar i acolorir els dibuixos.
4. Trieu un bosc on pugueu desplaçar-vos en una sortida.

Desenvolupament de l'activitat

1. Organitzeu la sortida predisposant els participants a ser **perceptius i respectuosos** al màxim amb el medi que aniran a descobrir. Hauran de dur a terme una **tasca d'investigació** localitzant tots els objectes que constin a la llista que els proporcioneu. Cal recalcar que per arribar a completar la seva llista han de tenir tots cinc sentits alerta.
2. Un cop arribats a lloc, feu una breu presentació de l'activitat, de les característiques generals de l'indret, de com i per on ens hem de moure, i **delimitau l'espai de recerca i el temps de què disparen**, que pot oscil·lar entre 10 i 15 minuts.
3. Cada participant ha d'anar fent la **recerca** de manera **individual**. Remarqueu la importància de l'observació atenta.
4. Quan s'hagi acabat el temps d'observació, tothom torna al voltant del director de l'activitat, s'asseu còmodament fent una rotllana i s'inicia una **ronda d'intercanvi d'informació** repassant les llistes que s'han escrit. Aquesta ronda servirà per aclarir conceptes, donar noms correctes als objectes observats, intercanviar i ampliar coneixements, etc.
5. Un cop tothom s'ha expressat abundantment, demaneu als participants que **esmentin diferents beneficis que els humans extraiem del bosc**, ordenats en dues llistes:
 - **coses que es poden tocar** (fusta, bolets, fruits, formes vegetals, pluja, etc.)
 - **coses que no es poden tocar**, però que es poden percebre amb un altre sentit (olor, ombra, sons...) o bé es perceben anímicament (tranquil·litat, pau, soledat, por, etc.).
 Anoteu totes les paraules que vagin sortint. Pregunteu-los, encara, si creuen que el bosc ens proporciona algun altre servei que no es materialitza en una «cosa», sinó en una **funció**, per exemple, «frenar el vent». Aquí caldrà que feu referència a la manera com el bosc reté el sòl de l'erosió, produeix oxigen, fixa diòxid de carboni, filtra pols, etc. Afegiu totes aquestes funcions a la vostra llista. Aquesta llista podrà ser més o menys important i extensa segons l'edat dels participants.
6. Un cop fet això, podeu tornar al lloc habitual d'estada (casa de colònies, centre d'esplai, aula...).
7. En una sessió continuada o bé en una sessió posterior l'endemà, proposeu als nois que entre tots és possible oferir una nova visió del bosc visitat. Per fer-ho, cada un d'ells disposarà d'una de les peces del trencaclosques (del paper retallat prèviament) on podrà **dibuixar una o unes quantes de les coses que recorda de la llista d'observacions**. Poden utilitzar qualsevol de les tècniques de pintura que els proposeu: colors de fusta, plastidecors, ceres, aquarel·les, pintura de dit..., però és important que tinguin en compte el valor estètic de la seva feina i que omplin de color tot el paper de què disparen.
8. Un cop fets els dibuixos, caldrà **encaixar les peces reconstruint el trencaclosques** i encolar-les sobre l'altra tira de paper per confeccionar un mural del bosc. Hi haurà un tros de paper per a cada un (*Un per tots...*), que seran les peces del trencaclosques amb les quals, entre tots, faran un sol mural (*i tots per un*), una sola imatge col·lectiva que reuneix un conjunt d'imatges individuals.
9. Pengeu el mural a la paret i feu que els participants se situïn còmodament al voltant, per tal que puguin **observar la seva obra**. A continuació, comenteu entre tots tant la imatge de conjunt com les diferents peces per tal de veure:
 - quins colors dominen, i per quina raó
 - si es repeteixen molt alguns dels elements, i per què (eren els que més abundaven, els més fàcils de dibuixar, els més sorprenents...)
 - si algun element no hi és recollit, comenteu si ha estat perquè no s'ha considerat important o perquè resultava molt difícil de dibuixar
 - si en els dibuixos s'hi reflecteixen éssers vius, funcions del bosc, elements inerts, etc.
 - si en el mural hi surten o no dibuixats elements artificials producte de la intervenció humana i, si n'hi ha, a quina mena d'activitat corresponen.

Avaluació

Per estructurar exercicis d'avaluació suggerim que els participants:

- anomenin dues funcions del bosc que ells hagin experimentat personalment
- escriguin rodolins dedicats a tres elements del bosc que siguin vius i a tres que no ho hagin estat mai.
- expliquin per quines raons «intangibles» ens interessa tenir un bosc.

Suggeriments

- Amb els participants més petits és important confeccionar una llista com més concreta millor per tal de prioritzar l'observació discriminada. Si no saben llegir, aneu dient d'una en una les coses que han de buscar.
- Si disposeu d'eines de marqueteria, feu que s'agrupin en equips de 10 o 12 i que cada equip confeccioni un trencaclosques amb planxes de fusta.
- També ho podeu fer a partir de planxes d'argila tallades en peces i deixades assecar. Un cop seques, cal pintar-les.
- Els participants més grans poden fer fotografies en comptes de dibuixos i muntar el trencaclosques amb el conjunt de les fotografies.

Extensions

- Escriviu totes les paraules de la llista de beneficis i funcions del bosc en targetes de paper de tres colors diferents segons que es tracti de coses que es toquen, se senten, o funcions. Poseu totes les targetes barrejades en una pila, de cara avall. Per torns cada participant agafa una carta i ha de representar (escenificant-la) la paraula que té escrita. La resta del grup ha d'encertar-la. Atès el color de la targeta, tothom sap, d'antuvi, si es tracta d'una cosa concreta, d'una sensació o d'una funció. Si teniu la llista penjada a la paret, pot ser més fàcil encertar el significat de la mímica.

Podeu dividir el grup en dos, i que cada un tingui un representant que pot anar-se alternant entre tots els components del grup. Es guanyen punts en funció de les paraules que s'encerten. Podeu fer una puntuació diferent segons els colors de les targetes.

Per a grups de més de 12 anys

- Demaneu-los que analitzin totes les peces del trencaclosques i que es reunixin en grups de tres per col·locar cada peça en una d'aquestes dues columnes:
 - coses que tenen preu
 - coses que tenen molt de valor i no tenen preu.
- Un cop fet això, cal que comparin i discuteixin els resultats.

La idea de confeccionar una llista d'objectes que cal trobar ha estat treta del llibre *Viviendo el paisaje*.